



## PRECEDENTINIŲ TEKSTŲ TIPAI IR FUNKCIJOS JUOZO ERLICKO KNYGOJE „APREIŠKIMAI 366 / JUOZAPAS“

SILVIJA PAPAURĖLYTĖ, ALGIRDAS MALAKAUSKAS

Šiaulių universitetas

silvijapapaurelyte@gmail.com

algirdasm.didysis@gmail.com

**Pagrindiniai žodžiai:** *intertekstualumas, precedentinis tekstas, precedentinio teksto funkcijos.*

### Įvadas

Šiame straipsnyje dėmesys koncentruojamas į lingvistinei kultūrologijai informatyvų tekstų tipą – precedentinius tekstus. Tyrimo tikslas – įvairiais aspektais aptarti Juozo Erlicko knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“ (2003) pasitelktus precedentinius tekstus. Rengiant straipsnį remtasi 60 pavyzdžių analizės rezultatais.

Darbo metodas – konceptualioji analizė.

J. Erlicko knyga „Apreiškimai 366 / Juozapas“ apibūdinusi R. Dragenytė teigia, kad joje tekstas (intertekstas) ir J. Erlicko kuriamas tekstas susilieja. Minėta autorė konstatuoja, kad intertekstai šioje knygoje įvairūs (Dragenytė 2004). Išsamiau tie kitų autorių tekstai, kuriuos J. Erlickas pasitelkia knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“, nėra aptarti. Tokia analizė galėtų būti naudinga, nes suteiktų informacijos ne tik apie konkretaus autoriaus rašymo būdą, bet ir apie auditorijos, kuriai skiriamas kūrinys, kalbos pasaulėvaizdį.

Kuriai nors tautinei ir kultūrinei bendrijai priklausančių precedentinių tekstų korpusas suteikia informacijos ne tik apie žinomiausius ir skaitomiausius autorius, bet ir netiesiogiai užfiksuoja tautos vertybių sistemą ir požiūrį į pasaulį. Išsamesnių tyrimų, kuriais būtų siekiama apibendrinti ir pagal išgales inventorizuoti visus su lietuvių kalbos pasaulėvaizdžiu siejamus precedentinius tekstus, nėra.

### Teorinės nuostatos

Nors būtent *precedentiškumo* terminu įvardijamam fenomenui lietuvių kalbotyroje daugiau dėmesio imta skirti tik paskutiniajame dešimtmetyje (minėtini S. Karavajevos ir E. Akimovos (2009), D. Aliūkaitės ir S. Amankevičiūtės (2009), S. Papurėlytės-Klovienės (2007) straipsniai), ši tema nėra nauja. Su precedentiškumu koreliuoja intertekstualumas, kuris siejamas su vienu tekstų figūravimu kituose tekstuose (plg. Bernotienė 2006; Pabarčienė 2007; Ragaišienė 2008). Kartais šie terminai vartojami sinonimiškai.



Pasak literatūros mokslo atstovų, *intertekstualumo* terminu vadinama „poststruktūralistinės literatūros teorijos ir kritikos samprata, pažyminti teksto ir kultūros, kurioje jis gimsta ir egzistuoja, sąryšių fenomeną, atskleidžianti reiškinių, siejamą su *savo* ir *svetimo* žodžio dialogu“ (XX amžiaus literatūros teorijos 2006, 304). Kalbininkai jo apibrėžtį sukonkretina: „Intertekstualumas – teksto ryšys su kitais tekstais. Intertekstualumas gali reikštis kaip citata, anagrama, aliuizija, parodija, imitacija ir pan.“ (Vaskelienė 2007, 39).

Kaip teigiama „Rusų kalbos asociacijų žodyne“, precedentiniais tekstais vadinami kuriai nors kultūrai priklausantiems žmonėms svarbūs tekstai, atspindintys tos kultūrinės bendrijos narių sąmonėje susiformavusį pasaulio vaizdą ir vertybines nuostatas (PAC 1994, 197). Tai, ar tekstai tikrai yra svarbūs, atskleidžia polinkio juos pasitelkti kituose tekstuose dažnumas. Precedentiniais gali būti laikomi ne tik moksliniai ar grožinės literatūros tekstai, bet ir vaidybinių ar animacinių filmų veikėjų pasakyti žodžiai, reklamų nuotrupos, vaizdiniai reklamų elementai, išreikšti žodžiais, muzikos ar dailės kūriniių reminiscencijos. Tie iš jų, kurių žodinė raiška išvis neįmanoma (muzikos, dailės kūriniai) arba žodžiai derinami su kitais raiškos būdais (vaidybiniai filmai, animaciniai filmai, plakatai), paprastai vadinami precedentiniais fenomenais. Žodinę formą turintys precedentiniai fenomenai vadinami precedentiniais tekstais.

Galima daryti prielaidą, kad intertekstualumas ir precedentiškumas nėra sinonimiški terminai. Precedentiškumo sąvoka, palyginti su intertekstualumu, yra labiau orientuota į žmogų kaip į konkrečios kultūros atstovą. Intertekstualumas veikiau galėtų būti labiau susijęs su konkrečiu autoriumi ir jo požiūriu, konkrečiu stiliumi, bet ne su visa kultūra<sup>1</sup>. Precedentiškumo samprata yra kiek siauresnė, orientuojamasi į kasdienį bendravimą ar tokius tekstus, kurie, tikėtina, yra labiau žinomi įvairiems kalbinės ir kultūrinės bendrijos sluoksniams (Карасик 2004, 41). Precedentiškumas gali būti suvokiamas kaip intertekstualumas, į kurį žvelgiama lingvokultūriniu aspektu. Precedentinio teksto statusas priskiriamas tiems tekstams, kurie ne vieną kartą aktualizuojami kitų autorių tekstuose. Tekstų savybė būti prisimenamiems ne kartą įrodo, kad jie yra svarbūs visiems kultūrinės bendrijos atstovams apskritai. Apie intertekstualumą galima kalbėti ir tuo atveju, jeigu koks nors tekstas bus aktualizuotas kito autoriaus tekste vos vieną kartą, tačiau tokio teksto negalima vadinti precedentiniu, nes vienas ar du jo buvimo kito autoriaus kūrinijje pavyzdžiai dar neįrodo, kad šis tekstas yra žinomas ir svarbus kalbinei ir kultūrinei bendrijai. Be to, greičiausiai skiriasi sritys, kuriose galima pasitelkti intertekstus ir precedentinius fenomenus. Precedentinių fenomenų sklaida turi prasmės tuose tekstuose, kurie yra prieinami ir įdomūs plačiai auditorijai (apie precedentiškumą reklamose žr. Aliūkaitė, Amankevičiūtė 2009; precedentinius tekstus Rusijoje leidžiamuose gyvenimo būdo žurnaluose nagrinėja Adzinova (2007). G. Slyškinas pabrėžia, kad precedentinius tekstus links-

<sup>1</sup> Esama ir kitos nuomonės. Kaip teigia intertekstualumo teorijos raidą aprašiusi I. Melnikova, intertekstualumas gali būti nagrinėjamas ne kaip literatūros metodas, sąmoningai naudojamas autoriaus, bet kaip savotiškas kolektyvinės sąmonės atskleidimas (XX amžiaus literatūros teorijos 2006, 307). Taip suvokiamas intertekstualumas maksimaliai priartėja prie precedentiškumo.



tama pasitelkti humoristinio (rus. *смеховой*) žanro, kuriam būdingos paslėptos prasmės, užuominos, kūriniuose: anekdotuose, parodijose, humoro laidose (Слышкин 2000, 54).

Atsižvelgiant į tai, kaip suvokiamas precedentiškumo ir intertekstualumo santykis, šiame darbe vartojamas *precedentiškumo* terminas ir J. Erlicko knygoje „Apriėškimai 366 / Juozapas“ atpažįstami kitų autorių tekstai vadinami precedentiniais tekstais, o pats J. Erlicko tekstas – pagrindiniu tekstu.

Tekstas precedentinis gali tapti tik tokiu atveju, jeigu jis tampa svarbus ne vienam žmogui, bet žmonių grupei. Tai gali būti ne tik vienoje šalyje gyvenantys žmonės, bet ir tiesiog vienai tautai ar tam pačiam etniniam regionui priklausantys individai. Vienam žmogui būdingų precedentinių tekstų nebūna (Слышкин 2000, 30). Aptariant precedentinius tekstus dėmesys paprastai sutelkiamas į kelis jų požymius.

Kadangi precedentiniai tekstai yra būtent žmonėms kaip kultūrinės bendrijos atstovams svarbūs tekstai, **pirmasis** precedentinių tekstų požymis – jų ryšys su pasauline arba savo šalies (šiame straipsnyje – Lietuvos) kultūra. Precedentinių tekstų kuria nors tema gausa gali būti ženklas, kad su tema siejamas tikrovės fragmentas užima ypatingą vietą tautos pasaulėvaizdyje. Šiuo aspektu precedentiniai tekstai išsamiau aptariami pagal jų priklausomybę konkrečiam žanrui: skiriamos grožinės literatūros, muzikos, dailės kūrinių ar reklamų reminiscencijos<sup>2</sup>.

**Antrasis** požymis, svarbus precedentiniams tekstams, yra šių tekstų ryšys su pagrindiniu tekstu. Pasak G. Slyškino, gali būti skiriami keli ryšio tipai:

1. Priminimas. Kai precedentinis tekstas pagrindiniame tekste funkcionuoja šiuo būdu, tiksliai pasakomas pats teksto pavadinimas arba jo autorius (autorius minimas rečiau).

2. Tiesioginė citata. Precedentinis tekstas pateikiamas taip, kaip jį savo atmintyje turi užfiksavęs pagrindinio teksto kūrėjas.

3. Kvazicitata. Precedentinis tekstas arba jo dalis pateikiami specialiai pakeisti.

4. Aliuzija. Pagrindiniame tekste neminimas precedentinio teksto pavadinimas, nėra citatų, dominuoja turinio asociacijos.

5. Tęsinys. Sukuriamas savarankiškas kūrinys, kuriame dalyvauja jau pažįstami veikėjai, veiksmas plėtojamas pažįstamoje aplinkoje (Слышкин 1999).

Straipsnyje laikomasi nuomonės, kad toks precedentinis tekstas, kurį nuo originalo skiria tik pakeistos žodžių formos (skaičius, linksnis, giminė, asmuo), gali būti vadinamas tiesiogine citata. Kvazicitata orientuota į esminius turinio pokyčius.

Su jau aptartais ryšio tipais susijęs **trečiasis** precedentinių tekstų požymis – jų pateikimas pagrindiniame tekste. Pasak A. Adzinovos, precedentiniai tekstai pagrindiniame tekste gali būti pateikiami keleriopai. Vienu atveju precedentinio teksto struktūra išlieka ta pati: precedentinis tekstas išplečiamas įterpus į jį atributą (tai gali būti įvardis, būdvardis, dalyvis), vienas precedentinio teksto komponentas pa-

<sup>2</sup> Dalis autorių precedentiniais tekstais vadina ir tautosakos vienetus, t. y. patarles, palyginimus (Карасик 2005, 39; Слышкин 2000, 25–28). Išgalėjusi nuomonė, kad precedentiniais gali būti laikomi tokie tekstai, kurie turi konkretų autorių, jų egzistavimo forma pirmiausia yra rašytinė.



keičiamas kitu žodžiu ar žodžių junginiu, keičiama kai kurių precedentinio teksto komponentų forma. Jeigu sumažinamas precedentinių tekstų sudarančių komponentų skaičius, neigiamas formas keičia teigiamos, o teigiamas – neigiamos, į vieną vienetą suliejami skirtingų tekstų fragmentai, pasitelkiami tik atskiri precedentinio teksto komponentai, galima teigti, kad ir paties precedentinio teksto struktūra jau pakinta (išsamiau apie tai žr. Адзинова 2007).

**Ketvirtasis** precedentinių tekstų požymis – jų funkcijos – yra pats neapibrėžiausias ir gali priklausyti nuo to, kaip interpretuojamas dviejų tekstų – pagrindinio ir precedentinio – santykis. Vienas tekstas kito autoriaus tekste atsiranda ne siekiant svetimais žodžiais nupasakoti situaciją, bet turint ir svarbesnių tikslų. G. Slyškinas skiria kelias precedentinių tekstų funkcijas (Слышкин 1999): nominacijos (precedentinis tekstas pavadina situaciją, nes jis turi daugiau prasminių atspalvių); persvazinę (precedentinio teksto paskirtis – įtikinti skaitytoją savo tiesa); žaidybinę (precedentinis tekstas turi sumažinti pokalbio įtampą); slaptažodžio (atpažintas precedentinis tekstas parodo, kad adresatas ir adresantas priklauso tai pačiai kultūrinei bendrijai).

Precedentinių tekstų funkcijos (kaip ir tekstų ryšio su pagrindiniu tekstu tipai) glaudžiai susijusios. Galima daryti prielaidą, kad vyraujanti yra slaptažodžio funkcija, nes ji greičiausiai privaloma kiekvienam precedentiniam tekstui. Skaitytojas pirmiausia turi atpažinti, kad skaitomame X autoriaus tekste yra pasitelktas Y autoriaus tekstas. Jeigu to neįvyksta, visi kiti precedentinio teksto požymiai kartu paėmus praranda prasmę.

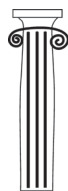
### **Tyrimo rezultatai**

Remiantis išvardytais precedentinių tekstų požymiais straipsnyje pasirinkta tokia J. Erlicko knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“ pasitelktų precedentinių tekstų aprašymo tvarka. Atskaitos tašku laikomas precedentinio teksto ryšio su pagrindiniu tekstu tipas, nes pagal tai precedentinius tekstus galima bent apytiksliai klasifikuoti. Aptarus šį ryšį siekiama atskleisti, kaip – pakeitus struktūrą ar išlaikius ją nepakitusią – precedentinis tekstas funkcionuoja pagrindiniame tekste. Kartu norima apibendrinti, kaip precedentiniuose tekstuose atsispindi lietuvių arba pasaulinė kultūra, grupuojami minimi autoriai ar tekstai, kuriuos aktualizuojant autorius nėra svarbus. Atskirai aptariamos precedentinių tekstų funkcijos pagrindiniame tekste.

#### *Priminimas*

13 pavyzdžių, t. y. maždaug 21 proc., galima priskirti priminimams. Erlickas savo tekste dažniausiai pateikia tik kitų tekstų arba apskritai precedentinių fenomenų pavadinimus, autoriai nėra minimi. Kiek daugiau yra su lietuvių kultūra siejamų kūrinių, nors autorių, kurių tekstus J. Erlickas pasitelkia, vos keli: pasirenkami lietuvių literatūros klasikai, daug metų įtraukti į mokyklinę programą. Tai K. Donelaitis, Maironis, S. Nėris.

Erlicko tekste pateiktas K. Donelaičio poemos „Metai“ vienos dalies pavadinimas „Pavasario linksmybės“ išlieka visai nepakeistas (JE A 366 79). Tris kartus tekste figūroja dviejų Maironio kūrinių pavadinimai. Rinkinio pavadinimas „Pavasario balsai“ pasitelkiamas dviem istorijoms pavadinti. Nors teksto struktūra nekeičiama,



antrajame pavyzdyje pavadinimas pakartojamas jau ne iki galo tiksliai. Dėl vietomis sukeistų garsų atsiranda kitas žodis, kuris orientuoja ir į visai kitą turinį. Kita vertus, ryšys su Maironio rinkiniu išlieka atpažįstamas, plg.:

Pavasario balsai

*Sakai: o vis dėlto išauš tokia diena, kai kandidatams nukapos liežuvius ir tik tada paleis į Lietuvą.*

*Išrinktiesiems nurėš sėdynes, išsukinės kojas, rankas – tik tada leis darbuotis vardan tos <...> JE A 366 71.*

Pavasario basliai

*Pavasarij gali sutikt daug susisielojusių žmogelių: pumpurai skleidžiasi, o ašen džiūstu! JE A 366 141.*

Su pasauline kultūra siejamų precedentinių fenomenų, kurių pavadinimai būtų minimi Erlicko tekste, yra mažiau, tačiau jie įvairesni. Erlickas savo apreiškimų pavadinimais pasirenka kelių romanų, vieno vaidybinio filmo ir vieno filosofijos traktato pavadinimą. Ne visi precedentiniai fenomenai siejami su tuo pačiu laikotarpiu. Kino filmas „Laiškanešys skambina du kartus“, kurio pavadinimas yra ir vieno apreiškimo pavadinimas, palyginti su kitais precedentiniais fenomenais, yra sukurtas vėliausiai, 1981 metais. Praėjusio amžiaus viduryje parašytas E. Hemingvėjaus (E. Hemingway) romanas „Senis ir jūra“ pasitelkiamas kaip konkretaus apreiškimo pavadinimas, nors apreiškimo tekste įterpta ir tiesioginių lietuvių autorių citatų:

Senis ir jūra

<...> Žvejys traukia tinklą. Vyras – moterį. Senis Kristijonas traukia iš butelio.

– *Prisimeni, kaip kvatodama jaunystė į nieką pavirto?*

*Aš neprisimenu ir klausiu, kas buvo toliau?*

– *Saulelė kasdien vis labiau savo spindulį slepia, o šešėliai kasdien vis ilgyn išsitiesia <...> JE A 366 197.*

XIX amžiuje sukurto pasaulinės literatūros klasikai priklausančio F. Dostojevskio romano „Broliai Karamazovai“ pavadinimas pateikiamas nepakeistas, nors pačiame apreiškimo tekste yra aliuizija į vieną iš Lietuvos populiariajai muzikai priklausančių dainų:

Broliai Karamazovai

*Jurgis, Antanas, Aloyzas ir Martynas... Ūkininkas, bedarbis, klierikas ir deputatas. Savo tėvą, dorą ir darbštų lietuvi, stvėrė už gerklės, užtvatijo negyvai ir pakasė po kriaušę JE A 366 164.*

Priminimams galima priskirti ir vienintelį kitokio precedentinio fenomeno pavadinimą. TV laidos pavadinimas tampa vieno iš apreiškimų veikėjų žodžiais:

– *Duokim garo! – šaukia Pabiedinskas JE A 366 60.*

Šis pavyzdys iš kitų išsiskiria tuo, kad jame minimas precedentinis fenomenas priskiriamas populiariosios kultūros sričiai ir todėl yra gerokai trumpalaikiškesnis.

Galima apibendrinti, kad aptartas pagrindinio ir precedentinio tekstų ryšio tipas – priminimas – J. Erlicko knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“ yra realizuojamas pagal vieną schemą: precedentinių fenomenų (tai beveik vien tik tekstai) pavadi-



nimai daugiausia pasirenkami ir kaip apreiškimų pavadinimai. Precedentinio teksto struktūra paprastai išlieka nepakeista.

*Tiesioginė citata*

Tiesioginio precedentinių tekstų citavimo pavyzdžiai yra gausesni – jų esama daugiau nei 20, t. y. trečdalis. Dėl paties šio precedentinio teksto ryšio su pagrindiniu tekstu specifikos įvairesni ir precedentinių tekstų šaltiniai. Vien tik su lietuvių kultūra siejami K. Donelaitis, S. Nėris, Maironis. K. Donelaičio tekstas pateikiamas šiek tiek sutrumpintas – pašalinami nepagrindiniai jo komponentai:

*Lietuviška rugiapūtė*

*Jau saulelė atstodama ritas... Metas pjaut, ką pasėjai. Ogi – žiū – aš nieko nepasėjęs* JE A 366 254.

S. Nėries eilėraštis „Mūsų dienos kaip šventė“ vieno apreiškimo tekste cituojamas tiek daug, kad tiesioginės citatos sudaro visą trumpo teksto pagrindą. Galima teigti, kad Erlicko tekstas įsiterpia į S. Nėries žodžius:

*Koalicija*

– *Mūsų dienos kaip šventė! – pareiškė Rėmelis.*

– *Kaip žydėjimas vyšnios! – patikslino Dūmelis.*

– *Tai skubėkim gyventi! – paragino Žemelis.*

*Ir kad ims jie gyventi! Drašiai, plačiai, šventiškai...*

*Sako: ilgai dar šitaip gyvens!* JE A 366 110.

Viena tiesioginė Maironio citata iš kitų pavyzdžių išsiskiria tuo, kad joje minima ir paties precedentinio teksto autoriaus pavardė: <...> *Skaitau Maironį: šiltos, malonios vasaros naktys...* JE A 366 220. Gerokai dažniau savo tekste Erlickas kitų lietuvių autorių pavardžių nemini, pvz.: *Vėl girdžiu: ten mūsų Tėvynė, brangi Lietuva* JE A 366 231.

Erlickui būdinga tame pačiame tekste susieti kelis autorius ir viską pateikti taip, tarsi ribos tarp tikrovės, pagrindinio teksto ir kelių precedentinių tekstų visiškai susilietų:

*Gamtos reiškiniai*

*Sutikau Maironį. Santūriai linktelėjo, tarsi būčiau ne laureatas. Tai man nepatinka:*

– *Ar graži Lietuva, tėveli? Ar apie tokią svajojai?*

– *Pasitrauk! – sušuko Maironis. – Nekliudyk!*

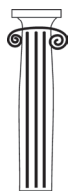
*Tada aš pamačiau, kad tai ne Maironis, o Janonis, todėl pasakiau:*

– *Pūslėtosios rankos, veidai prakaituoti... Mes sukuriame viską! O kaip gyvenam?*

– *O man nerūp! – atšovė Janonis. – Man nusišpjaut!*

*Tada aš pamačiau, kad tai ne Janonis, o Brazdžionis, ir išsigandęs nuėjau <...>* JE A 366 95.

Cituodamas pasaulinės klasikos kūrinius Erlickas svetimus teksto intarpus išskiria labiau: nurodoma, kad tai yra kito žmogaus žodžiai, pateikiama šiek tiek informacijos apie autorių arba parašoma jo pavardė, plg.:



Sveikata

*Lietuva brangesnė už sveikatą, sakė poetas. Jis buvo jaunas, sveikas ir nelietuvis. Ir kada tai buvo!*

*Galvoju: kažin ką sakytų šiandien, jei neturėtų sveikatos, o gyventų Lietuvoj? JE A 366 132.*

*Isikimbu į cigaretę ir žiūriu į miesto žiburius. Ir ten gyvena žmonės, kaip rašė Čechovas JE A 366 155.*

Pirmajame pavyzdyje paminėtas A. Mickevičius siejamas ne tik su Lenkijos, bet ir su Lietuvos kultūra, todėl galbūt tuo galima motyvuoti tiesioginę citatą be autoriaus pavardės. Tai, kas yra toliau ne tik laiko, bet ir erdvės, kultūros atžvilgiu, Erlicko tekste dažniausiai patikslinama, pvz.:

Žydėjimas

*Žiūriu – ogi visai kaip tarybinė dainoj – jau pražydo obelys ir kriaušės.*

*Galvoju: ar reikia mums tokių kriaušių?*

*Be abejo, tai vėl sukiršins visuomenę, atsivers senos žaizdos ir eis brolis prieš brolių...*

*Nusikabinu kirvį ir dūlinu sodan JE A 366 145.*

Vėliau sukurtos dainos taip nebepatikslinamos, matyt, apeliuojama į skaitytojo, kuris greičiausiai tas dainas turi būti girdėjęs pats, žinias, pvz.:

Klastingas pasaulis

*Šiam pasauly visko būna. Atsimerki vieną rytą ir nežinai: verkti ar juoktis? Bet užsimerki ir praeina JE A 366 201.*

Cituojama populiariajai muzikai priklausanti daina, t. y. ta, kuri dažnai transliuota per radijo stotis, vadinasi, precedentiniu tekstu galėjo tapti visiškai nesąmoningai (plg. į bendrojo lavinimo mokyklų programą įtrauktus klasikų kūriniai), neatsižvelgiant į jos meninę vertę ar dainoje užfiksuotą vertybių sistemą. Lygiai taip pat patiems kalbos vartotojams nieko nedarant precedentiniais tekstais tampa reklamų ar rinkimų agitacijos tekstai. Kadangi toks tekstas dėl savo paskirties turi būti trumpas, bet svarus, reklama Erlicko apreiškimuose tampa apibendrinimu, siejamu ne su reklamuojamu produktu (jis gali likti neatpažintas), bet skelbiančiu daugeliui gyvenimo atvejų priimtina tiesą, pvz.:

*O juk patys net penkias dešimtis metų galėjom girdyti žirgus Juodmarėse.*

*Troškulys yra viskas JE A 366 14.*

Kiek kitaip reikėtų traktuoti politinę reklamą, t. y. rinkimų agitaciją, kuria siekiama priversti žmones patikėti skelbimų idėjų teisingumu. Rinkimų agitacijos tekstas glaudžiai susijęs su ta partija arba kandidatu, kuriam buvo skirtas, todėl tiesioginė citata iš tokio teksto pirmiausia gali būti suvokiama kaip aliuzija į politinę jėgą ar jos atstovą, pvz.:

*Pirmininkas tarė:*

– *Nusipelnėme gyventi geriau JE A 366 100.*



Šis pavyzdys skaitytoją orientuoja prisiminti daugiau nei prieš dešimtmetį rinkimuose dalyvavusią politinę organizaciją, kuri tuo metu buvo vadinama Naująja sąjunga (socialliberalais). Partijos rinkimų šūkis ėmė funkcionuoti savarankiškai ir tapo precedentiniu tekstu.

Galima apibendrinti, kad tiesioginės citatos J. Erlicko knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“ pasitelkiamos tik apreiškimų tekstuose, bet netampa pačių apreiškimų pavadinimais. Tiek populiariajai kultūrai priklausančių precedentinių tekstų, tiek rinkimų agitacijos šūkių precedentiškumas yra trumpesnis ir beveik nepalaikomas iš šalies, palyginti su literatūros klasikos kūriniais. Praėjus daugiau laiko nebeegzistuojanti partija ar nebeparduodamas ir (ar) nereklamuojamas produktas bus pamiršti, todėl reklamų tekstai ar rinkimų agitacijos šūkliai gali tapti nebeatpažįstami, t. y. prarasti savo precedentinį statusą. Tikėtina, kad juos gali pakeisti kiti panašūs tekstai. Tiesioginės citatos iš tų kūrinių, kurie ilgą laiką buvo ar tebėra įtraukti į bendrojo lavinimo mokyklų programas, turi daugiau galimybių išlikti precedentiniais tektais.

#### *Kvazicitata*

J. Erlicko knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“ kvazicitatos sudaro kiek mažiau nei trečdali pavyzdžių. Tik dviejų tekstų – Šventojo Rašto ir medikamentų reklamos – kvazicitatos nėra susijusios vien su lietuvių kultūra<sup>3</sup>. Šventasis Raštas Erlicko tekste cituojamas išlaikant tą pačią kalbėjimo manierą, žodžių tvarką sakiniuose. Kartojamos kai kurios konstrukcijos. Pakeistas teksto turinys: atsiranda Šventajame Rašte nefigūruojantys veikėjai, skelbiamos iš esmės priešingos moralinės nuostatos:

#### *Apie Aukščiausiąjį teismą*

<...> *Stovintiems dešinėje prokuroras tars: „Aš buvau išalkęs, jūs mane pavaldydydinate, buvau ištroškęs, ir mane pagirdėte, buvau nuogas – mane aprenėte. Iš tiesų sakau jums, galite eiti namo.“*

*Paskui jis prabils į stovinčiuosius kairėje: „Eikite iki gyvos galvos į kalėjimą ir ten sėdėkite. Kiek sykių jūs nedavėte man, tiek metų aš duosiu jums.“*

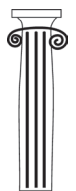
*Ir eis šitie į Lukiškių kalėjimą, o anie sugrįš į muitinę ir tarnaus Lietuvai JE A 366 149.*

Vaistų reklama kvazicituojama kiek kitaip: pagrindiniame tekste atsiranda tikrojo reklamos sakinio predikatinis centras, bet jo apsuptis yra sąmoningai pakeista, kitas papildinys ir vietos aplinkybės sukuria visiškai naują situaciją:

*Jeį galvon, kaip paauglystėj, ima lįsti visokia bjaurastis... <...>. Vadinas, tau per keturiasdešimt ir smegenyse sutrikusi rūgščių ir šarmų pusiausvyra <...> JE A 366 256.*

Kvazicituojami keli lietuvių grožinės literatūros kūrėjai. „Metų“ tekstas atpažįstamas iš K. Donelaičiui būdingo kalbėjimo būdo, minimų tų pačių veikėjų. Precedentinio teksto struktūra pakeista labai nedaug. Apreiškimo pavadinime pateikta aliuzija į vieną iš evangelijų:

<sup>3</sup> Straipsnio autoriai pripažįsta, kad vaistų reklama nėra literatūros kūrinys, todėl tik su išlygomis galėtų būti laikoma kultūros reiškiniu, tačiau norėdami išlaikyti aprašymo tvarką sąlygiškai reklamos tekstą priskiria užsienio kultūros reiškiniams.





### Pagal Joną

<...> *Sveikatos sistemoj baisiau nei Saulės. Ar tai prastam būrui suvokt, kaip sukasi vaistai, pinigai, daktarai...*

*Ak, sakau, ateitų Premjeras su šautuvu...* JE A 366 298.

S. Nėries „Senelės pasaka“ kvazicituojama keliais būdais. Tame pačiame tekste vienu sakinių predikatinis centras išlieka tas pats, kituose jis pakeistas bent iš dalies. Suderinti šie būdai atkuria pirminį precedentinio teksto vaizdą:

<...> *Posėdžiuos nykštukai miega... Aukso šunys po ledu... Nepalikdami pėdų per Lietuvą bėga banditai...* JE A 366 319.

Erlickas gausiai kvazicituoja Maironį. Precedentinis tekstas gali tapti pagrindinio teksto pagrindu, predikatinis centras išlieka tas pats, o naujas turinys sukuriamas sakinių papildžius šalutiniais dėmenimis:

### Tautinis magnetinis

*Kada tik keliu važiuoju pro Trakus, man verkia širdis, o ašaros taip temdo akis, kad esu priverstas sustot ir variklį išjungt.*

*Ir ne dėl to aš verkiu, kad pilis griūtų. Ne, ta stovi kaip stovėjusi.*

*Pats nežinau, kas man yra* JE A 366 138.

Apreiškimo situacija iš esmės skiriasi nuo tos, kurią parašė Maironis, tačiau bendras emocinis fonas lieka tas pats.

Apibendrinant tai, kas buvo pasakyta, reikia paminėti, kad J. Erlicko knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“ kvazicitatos nepasirenkamos apreiškimų tekstams pavadinti. Kvazicitavimo apimtys labai įvairios. Precedentinis tekstas gali sudaryti Erlicko teksto pagrindą, naują turinį tokiuose apreiškimuose padeda sukurti kitaip apibūdintos veiksmo aplinkybės. Pagrindiniame tekste gali būti išlaikytas arba iš dalies pakeistas precedentinio teksto sakinio predikatinis centras. Tokį precedentinį tekstą atpažįstamą daro išlaikyta originalui būdinga kalbėjimo maniera, tik su atitinkamo autoriaus stiliumi siejamos konstrukcijos.

### Aliuzija

Aliuzijos pavyzdžių J. Erlicko knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“ yra mažiau, jei lyginsime su kitais pagrindinio ir precedentinio tekstų ryšio tipais (7, t. y. apie 12 proc.). Erlickas dažniau pasitelkia aliuzijų į naujausių laikų, kitaip tariant, XX a. pradžioje ir vėliau sukurtus tekstus, nors yra ir išimčių. Vienas iš senesnių Erlicko knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“ apskritai minimų tekstų yra Duisburgo kronikos. Aliuziją į jį kuria atpažįstami pagrindiniai Duisburgo kronikose paminėti faktai, kalbėjimo stilius yra subuitintas, pvz.:

*Pirmąsyk Lietuvos vardas paminėtas tada, kai mūsų svečias Bonifacijus gavo per galvą* JE A 366 21.

Viename iš apreiškimų Erlickas pateikia aliuziją į V. Kudirkos „Tautišką giesmę“. Turinio asociacijos užkoduotos visiškai kitokiose, palyginti su originaliu tekstu, formuluotėse. Lietuvos himne yra judėjimo veiksmožodis *telydi*. Erlickas apie šviesos ir tiesos judėjimą rašo kitais žodžiais:



*Remdamasis daktaro Kudirkos atradimais, nūnai, deja, pamirštais, drįstu kelti hipotezę: greitis, kuriuo juda mūsų Tėvynė, yra artimas šviesos bei tiesos greičiui JE A 366 41.*

Perfrazuojant Erlicko žodžius, galima teigti, kad himne skelbiamos gražios idėjos jau yra pamirštos.

Galima apibendrinti, kad J. Erlicko knygos „Apreiškimai 366 / Juozapas“ tekste aliuzijų ir precedentinius tekstus pavyzdžių nėra daug. Precedentinį tekstą galima atpažinti iš ir pagrindinį tekstą perkeltų svarbesnių žodžių, veikėjų vardų ar teksto autoriaus pavardės. Aliuzijų nėra apreiškimų pavadinimuose.

#### *Precedentinių tekstų funkcijos*

Aprašyti precedentinių tekstų funkcijas ir juo labiau jų sklaidą konkrečiame kūrinyje yra sunku todėl, kad tokia analizė visų pirma yra paremta tekstą skaitančio žmogaus nuostatomis ir jo siekiu išvelgti būtent vienokią, o ne kitokią precedentinio teksto paskirtį. Galima daryti prielaidą, kad tikrąsias precedentinių tekstų funkcijas tiksliausiai galėtų nusakyti tik pats teksto, kuriame esama precedentinių fenomenų, autorius.

Vertinant J. Erlicko knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“ figūruojančių precedentinių tekstų funkcijas reikia pabrėžti, kad didžioji dalis šių tekstų pirmiausia atlieka slaptažodžio funkciją, t. y. jie paremti rašytojo ir skaitytojo ryšiu su ta pačia kalbine ir kultūrine bendruomene. Daugiau nei 80 proc. iš šios knygos surinktų precedentinių tekstų pavyzdžių – lietuvių autorių poezijos, prozos tekstai. Erlickas, matyt, neatsitiktinai pasirenka tuos autorius (Maironį, S. Nėrį, V. Kudirką, K. Donelaitį), kurie daug metų buvo įtraukti ir bendrojo lavinimo mokyklų programas. Populiariosios kultūros produktai, kurių precedentiškumas yra kintamas, pasirinkti taip pat tikslingai. Pavyzdžiui, Erlickas cituoja dainą iš vieno iš pirmųjų ir todėl įsimintinesnio už kitus tokio pobūdžio kūrinius lietuviško serialo „Giminės“:

#### *Mano Briuselis*

*Ėjau tada prie derybų stalo. Ūmai sustojęs užtraukiau dainą, kurią kažkada dainuodavo mūsų senoliai:*

– A-a-a!

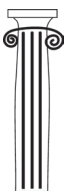
*Ir klausės italai, ispanai, germanai, prancūzai, olandai ir belgai.*

*Apdalijau visus giminių dešrelėm.*

*Susivyniojau į protokolą ir užmigau JE A 366 346.*

Su pasauline kultūra siejami tekstai slaptažodžio funkcijos neatlieka, nes pateikti, pavyzdžiui, kitos šalies autoriaus knygoje, jie taip pat būtų universalūs teksto elementai.

J. Erlickas, pasitelkdamas humorą, ironiją, kartais ir sarkazmą, rašo apie tai, kas yra negerai visuomeniniame ir politiniame Lietuvos gyvenime: biurokratus valdžios institucijose, nenorą spręsti socialines problemas, kyšininkavimą, nusikalstamumą, žmonių susvetimėjimą. Tai, kas praeityje buvo vertinga, Erlicko aprašomoje tikrovėje jau visiškai nebesvarbu ir tik kelia juoką. Šių temų keliama įtampa yra sumažinama ir šneką apie jas terpiant precedentinius tekstus. Vadinasi, kiekviename apreiškime precedentinis tekstas atlieka dar ir žaidybinę funkciją. Kaip teigia G. Slyškinas,

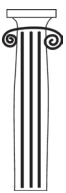


žaidybinė precedentinių tekstų funkcija paprastai aktualizuojama bendravimo pradžioje, taip tarsi sukuriamas viso bendravimo fonas (Слышкин 2000, 104). Erlicko apreiškimų apimtis nėra didelė, todėl precedentiniai tekstai figūruoja ne tik pačioje teksto pradžioje (minėtina, kad tokių pavyzdžių yra gausiausia) (žr., pavyzdžiui, *Mano Briuselis, Tautinis magnetinis, Klastingas pasaulis* ir kt.), bet ir antrame ir tolesniuose sakiniuose (žr. *Pagal Joną, Gamtos reiškiniai*). Pasitelkti žaidybinę precedentinio teksto funkciją kalboje, G. Slyškino teigimu, linkę aukštesnį socialinį statusą turintys individai (Слышкин 2000, 105). Šis dėsniumas galėtų būti pritaikytas ir literatūriniam tekstui.

Precedentiniams tekstams priskiriama persvazinė funkcija taip pat galėtų būti pritaikyta ir visiems J. Erlicko knygos „Apreiškimai 366 / Juozapas“ precedentiniams tekstams, nes talentingas kūrėjas rašo todėl, kad turi ką pasakyti, turi savo tiesą, kurią pateikia skaitytojui, todėl būtų sunku atskirti kuri nors apreiškimą ir teigti, kad jame persvazinė funkcija nerealizuojama, nes rašytojas nesiekia įtikinti savo tiesa. Apie precedentinius tekstus rašęs G. Slyškinas pabrėžė, kad persvazinė funkcija labiausiai sietina su Biblijos citatomis, kvazicitatomis ar aliuzijomis iš ši vieną iš žinomiausių žmonijos tekstų (Слышкин 1999). Pasak šio mokslininko, persvazinė precedentinio teksto funkcija gali būti aktualizuojama ginčijantis ar diskutuojant (Слышкин 2000, 100). Erlickas Bibliją pasitelkia kaip precedentinį tekstą (žr. *Apie Aukščiausiąjį teismą*). Nors šiame apreiškime ir nėra tiesiogiai išreikštos diskusijos, galima teigti, kad tekstas tam tikra prasme yra autoriaus dialogas su skaitytoju, tik skaitytojas čia yra pasyvus dialogo dalyvis, o rašytojas kuria tekstą, kuriame, iš dalies nuspėjant skaitytojo reakciją ir abejones, atsiranda ir persvazinę funkciją turinčių precedentinių tekstų, dėl savo autoritetingumo sustiprinančių aktyviojo dialogo dalyvio pozicijas.

Lengviausia iš visų pavyzdžių atskirti būtent tuos, kuriuose precedentiniai fenomenai atlieka nominacinę funkciją, t. y. jau egzistuojančių kūrinių pavadinimai pasitelkiami naujiems tekstams pavadinti. Tekstui sugalvoti visiškai naują pavadinimą būtų paprasčiau, bet autorius pasirenka kitą sprendimą: jis paima tai, kas jau yra žinoma. Tas pats pavadinimas, pavartotas antrą kartą, yra informatyvesnis negu visai naujas, nes nuo pavadinimo neatsiejami pirmojo teksto turinys, jo prasminės asociacijos. Pasirinkdamas jau egzistuojantį pavadinimą, Erlickas tam tikra prasme vengia situaciją pavadinti jos tikroju vardu. Nominacinės funkcijos pavyzdžių J. Erlicko knygoje nemažai (žr. *Pavasario balsai, Senis ir jūra, Broliai Karamazovai* ir kt.). Nominacinė funkcija juose derinama su kitomis, pavyzdžiui, apreiškime *Pavasario balsai*, Maironio rinkinio pavadinimas pirmiausia susijęs su romantizmo idėjomis, su tuo, kas kilnu, gražu, o apreiškimo tekste rašoma apie kandidatus į Seimą ir galimybę pakeisti jų elgesį. Vadinasi, galima teigti, kad precedentinius tekstus Erlickas pasitelkia ir kaip eufemizmus (plačiau apie šį precedentinių tekstų bruožą žr. Слышкин 2000, 97).

Galima apibendrinti, kad precedentinių tekstų funkcijos J. Erlicko knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“ yra labai glaudžiai susijusios ir ne tik viena kitą motyvuoja, bet ir gali būti kartu aktualizuojamos.



## Išvados

Aptariant precedentinių tekstų specifiką J. Erlicko knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“ buvo remtasi 60 pavyzdžių analize. Precedentinius tekstus siekta aptarti remiantis keturiais jų požymiais.

Apžvelgus precedentinių tekstų ryšį su pasauline ar Lietuvos kultūra, padaryta išvada, kad J. Erlickas gerokai dažniau pasirenka visa tai, kas susiję su lietuvių kultūra ir visuomeniniu gyvenimu: grožinės literatūros kūrėjų tekstus, Lietuvoje vykusiu rinkimų agitacijos šūkius. Dažniau pasitelkiami poezijos tekstai – Maironio, K. Donelaičio, S. Nėries, V. Kudirkos eilėraščiai. Apreiškimų tekstuose minimos V. Kudirkos, J. Janonio, B. Brazdžionio, Maironio pavardės, vadinasi, jos taip pat laikomos precedentiniais fenomenais. Pasaulinės kultūros motyvuotų precedentinių tekstų įvairovė gerokai mažesnė. Apreiškimų tekstuose rasti trys su reklamomis ir du su rinkimų agitacijos tekstais siejami pavyzdžiai. Galima apibendrinti, kad J. Erlickas savo apreiškimus skiria ne laikinai populiarius fenomenus (reklamas, serialus, populiariosios muzikos dainas) išmanančiam skaitytojui, bet tam, kuris yra susipažinęs su nacionalinės literatūros klasikais.

Išanalizavus pavyzdžius pagal precedentinio teksto ryšį su pagrindiniu tekstu galima apibrėžti prioritetus. J. Erlicko knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“ vyrauja tiesioginės kitų autorių tekstų citatos. Tokių pavyzdžių yra kiek daugiau nei trečdalis. Tiesiogiai cituojami klasikų (K. Donelaičio, Maironio, S. Nėries) kūriniai, reklamos, populiariajai muzikai priklausančios dainos. Priminimai, kvazicitatos ir aliuzijos pasirenkami maždaug po tiek pat kartų. Kai precedentinis tekstas pateikiamas primini- mo forma (minimas jo autorius ar pavadinimas), toks pagrindinio ir precedentinio tekstų ryšio tipas panaudojamas apreiškimui pavadinti. Kvazicituojant precedentinio teksto struktūra pakeičiama. Erlickas pasitelkia kelis pakeitimo būdus. Vienuose apreiškimuose sumažinamas precedentinį tekstą sudarančių komponentų skaičius, kituose į vieną vienetą susiejami skirtingų tekstų fragmentai, tačiau precedentinius tekstus (jei nepamiršta autoriaus pavardė) atpažįstamus daro išlaikyti tie patys sakinų predikatiniai centrai, konkretiems autoriams būdinga pasakojimo maniera.

Bendriausiais bruožais šiame tyrime apibūdinamos precedentinių tekstų funkcijos pagrindiniame tekste. Nors rašant straipsnį ir remtasi G. Slyškino požiūriu į precedentinių tekstų funkcijas pagrindiniame tekste, padaryta išvada, kad visiems precedentiniams tekstams galima skirti beveik visas galimas funkcijas. Kadangi Erlickas šioje knygoje dažniausiai renkasi lietuvių kultūrai artimus tekstus, galima teigti, kad nuo visų knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“ figūruojančių precedentinių tekstų neatsiejama slaptažodžio funkcija: atpažintas precedentinis tekstas susieja rašytoją ir skaitytoją kaip tos pačios kultūros atstovus. Poetas ir prozininkas Juozas Erlickas savo kūrinuose aptaria aktualias problemas, kitaip sakant, rašo apie tai, kas vertinama neigiamai ir yra taisytina. Tekstas kuriamas pasitelkiant ironiją, sarkazmą, kultūrai svarbiuose tekstuose aprašytas iš esmės paprastas situacijas. Toks kalbėjimas mažina skaudžių temų keliamą įtampą, vadinasi, precedentiniams tekstams būdinga žaidybinė funkcija. Nuo apreiškimuose pasitelktų precedentinių tekstų būtų sunku atskirti



persvazinę funkciją. Į konkretaus apreiškimo tekstą įtrauktas precedentinis tekstas pasirenkamas neatsitiktinai, nes greičiausiai būtent taip kūrėjas neakivaizdžiai polemizuoja su skaitytoju ir siekia įrodyti, kad tai, apie ką rašoma, yra tiesa.

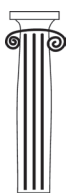
Konkrečiausia yra nominacinė funkcija. Apreiškimas, pavadintas skaitytojui, tikėtina, jau žinomo kūrinio pavadinimu, dar iki išsamaus aprašymo įgyja daug prasmių ir gali būti suvokiamas remiantis tuo, kas yra žinoma apie tą patį pavadinimą turinčią situaciją.

## Šaltinis

JE A 366 – Erlickas J. *Apreiškimai 366 / Juozapas*. Vilnius: Tyto alba, 2003.

## Literatūra

- Aliūkaitė D., Amankevičiūtė S. Precedentinių tekstų sklaida reklamose. *Lietuvių kalba* 3, 2009. [interaktyvus] [žiūrėta 2011-06-10]. Prieiga internete: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php?id=135>.
- Bernotienė G. Intertekstualumas Leonardo Gutausko paskyrimų knygoje „In fine“. *Acta litteraria comparativa*, 2006, vol. 1, 203–211.
- Dragenytė R. Apreiškiu apreiškimus (Juozas Erlickas. *Apreiškimai*, 2003), 2004. [interaktyvus] [žiūrėta 2011-07-10]. Prieiga internete: <http://www.tekstai.lt/component/content/article/2044-ramute-dragenyte-apreiskiu-apreiskimus-juozas-erlickas-apreiskimai>.
- XX amžiaus literatūros teorijos*: vadovėlis aukštųjų mokyklų filologijos specialybės studentams. Sud. A. Jurgutienė. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2006.
- Gudavičius A. *Gretinamoji semantika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2007.
- Pabarčienė R. Lietuviškieji intertekstai Juozo Grušo dramose („Švitrigaila“, „Unija“, „Rekviem bajorams“). *Žmogus ir žodis*, 2007, t. 9, 2, 54–60.
- Papaurėlytė-Klovienė S. Lingvokultūrinė precedentinių tekstų specifika. *Žmogus ir žodis*, 2007, t. 9, 1, 31–36.
- Ragaišienė I. Intertekstualumo ir kultūrinės informacijos perteikimo problemos Helenos Fielding „Bridžitos Džouns dienoraščio“ vertime į lietuvių kalbą. *Kalbų studijos* 13, 2008, 44–50.
- Vaskelienė J. *Trumpas teksto lingvistikos žinynas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2007.
- Адзинова А. А. *Явление прецедентности в заглавиях креолизованных текстов (на материале языка глянцевого журналов)*. Диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Майкоп, 2007. [interaktyvus] [žiūrėta 2011-06-14]. Prieiga internete: [http://www.adygnet.ru/nauchrab/uchrab\\_new/nauchres/docs/avtoreferat\\_adzinova\\_a.doc](http://www.adygnet.ru/nauchrab/uchrab_new/nauchres/docs/avtoreferat_adzinova_a.doc).
- Караваева С., Акимова Е. Этнокультурная специфика идентификации прецедентных имён русскими Литвы: *Acta humanitarica universitatis Saulensis*, t. 8, 2009, 337–344.
- Карасик В. И. *Языковой круг: личность, концепты, дискурс*. Москва: Гнозис, 2004.



- Карасик В. И. Этноспецифические концепты. *Иная ментальность*. Сост. В. И. Карасик, О. Г. Прохвачева, Я. В. Зубкова, Э. В. Грабарова. Москва: Гнозис, 8–102, 2005.
- Русский ассоциативный словарь* (РАС). Книга 1. Прямой словарь: от стимула к реакции. Ассоциативный тезаурус современного русского языка. Часть I / Ю. Н. Караулов, Ю. А. Сорокин, Е. Ф. Тарасов, Н. В. Уфимцева, Г. А. Черкасова. Москва: Российская АН. Институт русского языка, 1994.
- Слышкин Г. Г. *Лингвокультурные концепты прецедентных текстов*. Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Волгоград, 1999. [interaktyvus] [žiūrėta 2006-06-02]. Prieiga internete: <http://www.vspu.ru/~axiology/libr/kad/autoref21.htm>.
- Слышкин Г. Г. *Лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе*. Москва: Academia, 2000.

Silvija Papaurėlytė, Algirdas Malakauskas

## PRECEDENTINIŲ TEKSTŲ TIPAI IR FUNKCIJOS JUOZO ERLICKO KNYGOJE „APREIŠKIMAI 366 / JUOZAPAS“

### Santrauka

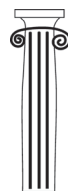
**Pagrindiniai žodžiai:** *intertekstualumas, precedentinis tekstas, precedentinio teksto funkcijos.*

Šiame straipsnyje aprašomo tyrimo tikslas – įvairiais aspektais aptarti J. Erlicko knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“ pasitelktus precedentinius tekstus.

Kadangi sinonimiškai gali būti vartojami *precedentiškumo* ir *intertekstualumo* terminai, straipsnyje aptariamas šių dviejų sąvokų santykis ir daroma išvada, kad precedentiškumas gali būti suvokiamas kaip intertekstualumas, į kurį žvelgiama lingvokultūrinio aspektu. Laikomasi nuomonės, kad precedentiniai tekstai yra kuriai nors kultūrai priklausantiems žmonėms svarbūs tekstai, atspindintys tos kultūrinės bendrijos narių sąmonėje susiformavusį pasaulio vaizdą ir vertybines nuostatas.

Aprašant J. Erlicko knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“ pasitelktus precedentinius tekstus atskaitos tašku laikomas precedentinio teksto ryšio su pagrindiniu tekstu tipas. Aptarus šį ryšį siekiama atskleisti, kaip – pakeitus struktūrą ar išlaikius ją nepakitusią – precedentinis tekstas funkcionuoja pagrindiniame tekste. Kartu siekiama apibendrinti, kaip precedentiniuose tekstuose atsispindi lietuvių arba pasaulinė kultūra, grupuojami minimi autoriai ar tekstai, kuriuos aktualizuojant autorius nėra svarbus. Atskirai aptariamos precedentinių tekstų funkcijos pagrindiniame tekste.

Apžvelgus precedentinių tekstų ryšį su pasauline ar Lietuvos kultūra galima apibendrinti, kad J. Erlickas gerokai dažniau pasirenka visa tai, kas susiję su lietuvių kultūra ir visuomeniniu gyvenimu: grožinės literatūros kūrėjų tekstus, Lietuvoje vykusių rinkimų agitacijos šūkius. J. Erlicko knygoje „Apreiškimai 366 / Juozapas“ vyrauja tiesioginės kitų autorių tekstų citatos. Padaryta išvada, kad visiems precedentiniams tekstams galima skirti beveik visas galimas funkcijas.



Silvija Papaurėlytė, Algirdas Malakauskas

THE TYPES AND FUNCTIONS OF PRECEDENTIAL TEXTS IN  
“APREIŠKIMAI 366 / JUOZAPAS” BY J. ERLICKAS

Summary

**Keywords:** *intertextuality, precedential texts, functions of precedential texts.*

The aim of the present paper is to discuss in various aspects the precedential texts in “Apreiškimai 366 / Juozapas” by J. Erlickas. As precedential and intertextual terms may be used synonymously, the present paper analyses the relationship between these two concepts and the conclusion is drawn that the precedent may be perceived as intertextuality which is seen as linguistic-cultural aspect. It is considered that precedential texts are the texts which are important to people belonging to some culture and which reflect the formed world-view and moral values in the community members’ consciousness of this culture.

While describing the precedential texts in “Apreiškimai 366 / Juozapas” by J. Erlickas, the starting point is considered to be the type of precedential text relationship with the main text. After discussing this relationship, it is strived to reveal in what way (when the structure is changed or when it is kept unchanged) the precedential text functions in the main text. In concert with this, it is strived to generalize how Lithuanian or world culture are reflected in the precedential texts, the mentioned authors and texts are grouped, which, when actualized, the author is not important. In general, the functions of precedential texts in the main text are analyzed.

After reviewing the relationship between the precedential texts and world or Lithuanian culture, the conclusion is drawn that J. Erlickas more often opts for all that is related to Lithuanian culture and social life: fiction texts and agitation slogans of elections which have been held in Lithuania. In the book “Apreiškimai 366 / Juozapas” by J. Erlickas, the quotations taken from other authors’ texts dominate. The conclusion is drawn that almost all possible functions can be ascribed to all precedential texts.

